

Sociological Analysis of the Government's Attracting and Disinhibiting Factors in Citizens' Social Participation for Urban Environmental Sustainability

Mahsa Saeedi Vafa¹, Bahram Ghadimi², Mehrdad Navabakhsh³, Mansour Sharifi⁴

Received: 03/12/2024

Accepted: 07/03/2025

Extended Abstract

Introduction With the increasing acceleration of urbanization and the complexity of environmental issues in metropolises, the need to examine the factors affecting citizens' social participation in preserving the urban environment is felt more than ever. The urban environment is more than a physical context, it is a context in which social interactions, culture, political and economic structures are formed, and citizens' environmental behaviors are shaped in this complex institutional and social structure. The role of the government as a key player in urban policy-making and management is of great importance in facilitating or inhibiting social participation. This research, with an urban sociology approach, attempts to reach a more comprehensive understanding of social, cultural and institutional mechanisms in urban environmental management by examining the duality of the government's role—as an attracting and inhibiting factor for participation. Also, this research analyzes multiple dimensions of social participation by relying on theories of social capital, good governance, participation theory and theories of environmental behavior.

۱. PhD student in Sociology, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

۲. Department of Sociology, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding author). ghadimi.bahram@srbiaau.ir

۳. Department of Sociology, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

۴. Department of Social Sciences, Ga.C., Islamic Azad University, Garmsar, Iran.

How to cite this paper: Saeedi Vafa, Mahsa. , Ghadimi, Bahram. , Navabakhsh, Mehrdad., Sharifi, Mansour. (2025). Sociological Analysis of the Government's Attracting and Disinhibiting Factors in Citizens' Social Participation for Urban Environmental Sustainability. *Sociological Urban Studies*, 54(15), 01-28. [In Persian]



Literature Review

Various studies have been conducted on the relationship between social justice and urban environmental quality, which indicate the importance of institutional and social contexts in ensuring social participation. Various other studies have also confirmed the role of environmental literacy, virtual social networks, individual motivations, and structural constraints on citizen participation in environmental protection. These studies show that urban environmental issues go beyond technical dimensions and should be analyzed with a multifaceted approach, including social justice, strengthening cultural and social capital, and increasing public education and awareness; also, a review of urban management policies with an emphasis on real citizen participation and transparency is considered the key to success in achieving sustainable development and preserving the urban environment.

Research Methodology

This study is a qualitative study based on a grounded theory approach that was selected to explore and explain the social and cultural processes related to the role of government pull and deterrent factors in social participation. Data were collected through in-depth, semi-structured interviews with 24 urban environmental experts and activists with professional backgrounds and relevant knowledge. The sampling was purposive and continued until theoretical saturation was reached; so that no new conceptual information was obtained after multiple interviews. Data analysis was conducted in three stages of open, axial, and selective coding, which was based on Glaser's school of grounded theory and using MAXQDA software. To ensure the validity of the data, validation methods such as checking the accuracy of the data by the participants themselves, expert review by experts in the field of methodology, and analytical exploration were used.

Results

The paradigmatic model of "functional collapse" was extracted as the central phenomenon of the research, which shows that the government's performance in the field of urban environmental management lacks precise, expert, continuous, and planned functioning. Temporary, symbolic measures lacking a long-term approach have not only not improved the environmental situation, but have also reduced the motivation and trust of citizens and ultimately reduced social participation. Management weaknesses, including mismanagement, lack of transparency, lack of accountability, weakness in supervision, and granting excessive privileges to the private sector, have been the main factors in environmental damage and the disorder of the situation. On the other hand, the

lack of environmental education and awareness among citizens and managers, the lack of a sense of belonging and social capital, and mutual distrust between the government and the people are considered important obstacles to increasing social participation. The findings show that holistic attitudes and perspectives of people who consider themselves part of nature lead to greater commitment to environmental protection, but the lack of appropriate cultural and institutional contexts actually limits this commitment.

Strategies proposed by participants include extensive and continuous environmental education at all levels of education, culture building, increasing transparency and accountability of government institutions, strengthening social capital and mutual trust, improving natural resource management, and seriously combating corruption and rent-seeking. It has also been emphasized that until consensus and empathy are established between the government and citizens, effective participation will be difficult or impossible. The comprehensive and coordinated presence of relevant institutions and organizations, along with the support of the media, especially national media and cyberspace, in informing and motivating, is essential.

Participants view the future of the urban environment negatively due to the current state of management, ineffective planning, and lack of sustainable policies, and assess it as facing serious challenges including the destruction of natural resources, increased pollution, decreased biodiversity, the occurrence of destructive natural disasters, and the collapse of social bonds. These conditions are conducive to the spread of individualistic behavior and the reduction of collective responsibility, which puts further pressure on the environment.

Discussion and Conclusion

Citizens' social participation in preserving the urban environment is a phenomenon that is rooted in social, cultural, and institutional structures and cannot be promoted solely through technical and management programs. Weak urban management, lack of participatory and transparent policymaking, as well as weakening social capital and citizens' sense of belonging, are considered the most important factors inhibiting social participation. Urban management should provide the basis for trust-building and real citizen participation by adopting a community-based approach, strengthening dialogue, accountability, and social justice. Only in such an environment will citizens see themselves as active stakeholders in the policymaking, implementation, and monitoring process, and the motivation to participate in environmental protection will increase.

Therefore, reviewing urban management policies with an emphasis on real participation and improving citizens' environmental literacy can contribute to sustainable urban development. Reforming institutional structures, increasing transparency, and seriously dealing with corruption and mismanagement are other

strategies that can rebuild public trust. Active and effective social participation is the missing link in realizing sustainable cities and protecting the environment, and the government, as the main policy-making and implementing institution, must play its supportive and facilitating role in the desired manner. Without meaningful and continuous citizen participation, any effort to preserve the urban environment will fail.

Conflict of Interest

The authors of this article declared no conflict of interest regarding the authorship or publication of this article.

Keywords: Environment, urban social participation, government support, environmental destruction.



سال پانزدهم، بهار ۱۴۰۴ - شماره ۵۴

صفحات ۲۸-۱

نوع مقاله: پژوهشی

تحلیل جامعه‌شناختی عوامل جذب‌کننده و بازدارنده دولت در مشارکت اجتماعی شهروندان برای پایداری محیط‌زیست شهری

مهسا سعیدی وفا^۱، بهرام قدیمی^۲، مهرداد نوابخش^۳، منصور شریفی^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۳

چکیده

هدف: پژوهش حاضر، بررسی نقش عوامل جذب‌کننده و یا دفع‌کننده دولت در مشارکت اجتماعی شهروندان برای حفظ محیط‌زیست شهری است. با توجه به روند فزاینده شهرنشینی و پیچیدگی مسائل زیست‌محیطی در کلان‌شهرها، ضرورت مطالعه علمی در این حوزه بیش از پیش احساس می‌شود.

روش‌شناسی پژوهش: این پژوهش با رویکرد کیفی و مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد انجام شده است. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختاریافته با ۲۴ نفر از صاحب‌نظران و متخصصان حوزه محیط‌زیست شهری گردآوری شد. مشارکت‌کنندگان به صورت هدفمند انتخاب شدند و نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. تحلیل داده‌ها در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی صورت گرفت.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که پدیده محوری «اضمحلال کارکردی» در مدیریت محیط‌زیست شهری، ناشی از اقدامات ناکارآمد، غیرکارشناسی و مقطعی دولت است؛ به گونه‌ای که این اقدامات نه تنها به بهبود وضعیت محیط‌زیست منجر نشده، بلکه موجب کاهش مشارکت اجتماعی، تضعیف سرمایه اجتماعی و احساس تعلق شهروندان به منابع و ثروت‌های ملی شده است. همچنین، یافته‌ها بیانگر آن است که نقش دولت در آسیب به محیط‌زیست شهری، چه از طریق اعطای امتیاز به بخش خصوصی و چه در زمینه ضعف مدیریت و نظارت، بیش از نقش شهروندان بوده است.

اصالت / ارزش افزوده علمی: بازنگری در سیاست‌های مدیریت شهری با تأکید بر مشارکت واقعی شهروندان، شفافیت، پاسخگویی و تقویت سرمایه اجتماعی، پیش‌نیاز تحقق توسعه پایدار و حفاظت از محیط‌زیست شهری است.

کلیدواژه‌ها: محیط‌زیست، مشارکت اجتماعی شهری، حمایت دولتی، تخریب محیط‌زیست

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). ghadimi.bahram@srbiaau.ir

۳. گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۴. گروه علوم اجتماعی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران.

استناد: سعیدی وفا، مهسا؛ قدیمی، بهرام؛ نوابخش، مهرداد؛ شریفی، منصور. (۱۴۰۴). تحلیل جامعه‌شناختی عوامل جذب‌کننده و بازدارنده دولت در مشارکت اجتماعی شهروندان برای پایداری محیط‌زیست شهری. *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۵۴(۱۵)، ۲۸-۱.

۱- مقدمه

در دهه‌های اخیر، شهرنشینی شتابان و رشد جمعیت شهری به یکی از مهم‌ترین چالش‌های زیست‌محیطی تبدیل شده است. شهرها به‌عنوان کانون‌های تمرکز جمعیت، فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی، سهم عمده‌ای در تولید آلودگی، مصرف منابع طبیعی و تغییرات اکولوژیکی دارند. این تحولات نه تنها ساختار فیزیکی شهرها را دگرگون ساخته، بلکه پیامدهای عمیقی بر کیفیت زندگی شهروندان و پایداری محیط‌زیست شهری به‌جا گذاشته است.

در بستر جامعه‌شناسی شهری، محیط‌زیست شهری تنها یک بستر فیزیکی نیست، بلکه عرصه‌ای است که در آن تعاملات اجتماعی، فرهنگ، سیاست و اقتصاد به‌هم پیوند می‌خورند و الگوهای خاصی از رفتارهای زیست‌محیطی شکل می‌گیرد. ساختار اجتماعی، سرمایه فرهنگی، اعتماد اجتماعی و میزان مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری، نقش تعیین‌کننده‌ای در موفقیت یا ناکامی سیاست‌های حفاظت از محیط‌زیست ایفا می‌کنند (Salehi and Imam Gholi, 2012).

در چارچوب نظری جامعه‌شناسی شهری، شهر به مثابه یک بستر ساختاری پیچیده متشکل از نهادهای، فرهنگ‌ها، و گروه‌های اجتماعی است که رفتار شهروندان نسبت به محیط‌زیست در این بستر شکل می‌گیرد. به بیان دقیق‌تر، پایداری محیط‌زیست شهری نه تنها حاصل اقدامات فنی و مدیریتی، بلکه تابعی از تعاملات اجتماعی، توزیع قدرت و سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی در شهر است (Asadpour, et al, 2018). مطالعات نشان می‌دهد که ساختارهای قدرت و نهادهای رسمی و غیررسمی در شهرها تعیین‌کننده میزان مشارکت اجتماعی و کارکرد موثر سیاست‌های زیست‌محیطی هستند. بنابراین، بررسی نقش دولت در چنین ساختاری، از منظر جذب یا دفع مشارکت اجتماعی، نیازمند توجه به عوامل اجتماعی-فرهنگی چون اعتماد اجتماعی، سرمایه اجتماعی، و هویت جمعی در شهر است که بسترهای کنش جمعی و همکاری را شکل می‌دهند (Salamatian, et al, 2021).

علاوه بر این، جامعه‌شناسی شهری تأکید دارد که مشارکت اجتماعی در حفاظت از محیط‌زیست تابعی از توازن میان عوامل جذب‌کننده مانند ایجاد حس تعلق، ارتقای سرمایه فرهنگی محیط‌زیستی و ظرفیت‌سازی نهادی از سوی دولت، و عوامل بازدارنده‌ای چون نابرابری‌های اجتماعی، فقدان اعتماد به نهادهای و سیاست‌های ناکارآمد است (Shahnouri, et al, 2018). دولت به‌عنوان بازیگری کلیدی در مدیریت شهری، نمی‌تواند صرفاً با رویکردهای فنی و سیاست‌گذاری مرکزی، تحقق مشارکت فعال شهروندان را تضمین کند؛ بلکه باید با بهره‌گیری از رویکردهای جامعه‌شناختی، دلایل اجتماعی و فرهنگی مقاومت یا استقبال مردم از سیاست‌های زیست‌محیطی را درک و فضای مناسبی برای مشارکت ایجاد نماید. این رویکرد می‌تواند به راهکارهای موثر برای تقویت مشارکت اجتماعی بر اساس درک عمیق‌تر نقش نهادهای اجتماعی، زمینه‌های فرهنگی و ساختارهای قدرت منجر شود (Ahmadian and Haghighian, 2016).

مطالعات اخیر نشان می‌دهد که چالش‌های زیست‌محیطی شهری، همچون آلودگی هوا، مدیریت ناکارآمد پسماند، مصرف بی‌رویه منابع و گسترش پلاستیک‌ها، به‌شدت با ساختارهای اجتماعی و فرهنگی شهرها گره خورده است. برای مثال، در بسیاری از شهرهای ایران و جهان، فقدان آموزش‌های زیست‌محیطی، ضعف سرمایه فرهنگی و نبود بسترهای مشارکت اجتماعی، مانع از تحقق رفتارهای شهروندی مسئولانه در قبال محیط‌زیست می‌شود (Dehzad Rostami, et al, 2018).

از سوی دیگر، نقش دولت و نهادهای شهری در بسترسازی فرهنگی، تدوین سیاست‌های مشارکتی و ایجاد انگیزه برای مشارکت جمعی شهروندان اهمیت ویژه‌ای یافته است. تجربه کشورهای مختلف نشان داده است که بدون جلب مشارکت فعال شهروندان و توجه به عوامل اجتماعی و فرهنگی، سیاست‌های زیست‌محیطی شهری با شکست مواجه خواهند شد. به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، مسائل زیست‌محیطی بیش از آنکه صرفاً فنی باشد، ریشه در ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی دارد (Kargar Shourki, et al, 2007).

پلاستیک‌ها با ویژگی‌های جذاب و کاربردی خود، به‌سرعت در زندگی شهری نفوذ کرده‌اند و اگرچه کیفیت زندگی را بهبود بخشیده‌اند، اما آلودگی ناشی از آنها به‌ویژه میکروپلاستیک‌ها، تهدیدی جدی برای اکوسیستم‌های شهری و دریایی به شمار می‌رود (Soares et al, et al, 2021). در این زمینه، راه‌حل‌های مبتنی بر حفاظت از طبیعت و مشارکت شهروندان در مدیریت محیط‌زیست، به‌عنوان راهکارهای مؤثر در شهرهای پایدار مطرح شده‌اند (Kiss et al, 2022 and Frantzeskaki, et al, 2019).

تغییرات آب‌وهوایی و پیامدهای آن مانند سیل، استرس گرمایی و کمبود آب، توجه محققان، گروه‌های شهروندی و سیاست‌گذاران را به ضرورت سازگاری و کاهش آسیب‌ها جلب کرده است (Huq et al, 2013). مداخلات زیست‌محیطی مبتنی بر ویژگی‌های طبیعی اکوسیستم‌ها، مزایای متعددی برای پایداری شهری فراهم می‌کنند (Maes and Jacobs, 2015).

در ایران نیز تلاش‌هایی برای توسعه پایدار و اجرای برنامه دولت سبز صورت گرفته است که اهمیت مشارکت اجتماعی و نقش فرهنگی در موفقیت این برنامه‌ها را برجسته می‌سازد (Kargar Shourki, et al, 2007). در کشورهای در حال توسعه، مسائل زیست‌محیطی بیش از جنبه‌های فنی، دارای ابعاد اجتماعی-فرهنگی است و دولت‌ها موظف‌اند ابعاد مختلف اثرات بی‌توجهی به محیط‌زیست را در سطح ملی و فراملی شفاف‌سازی کنند تا مشارکت شهروندان را افزایش دهند (Dehzad Rostami, et al, 2018).

اهمیت و ضرورت تحقیق در حوزه محیط‌زیست شهری از آنجا ناشی می‌شود که مشارکت اجتماعی شهروندان، به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی سازگاری انسان با محیط زندگی شهری، شکل می‌گیرد. از آنجا که زندگی شهری مبتنی بر تعاملات اجتماعی پیچیده و کنش‌های جمعی است، بسیاری از جلوه‌های فرهنگی و رفتاری شهروندان در زمینه حفاظت از محیط‌زیست، به ساختارهای اجتماعی و فرهنگی شهر وابسته است. در این چارچوب، نقش عوامل جذب‌کننده و بازدارنده دولت به‌عنوان بازیگری کلیدی در سیاست‌گذاری و مدیریت شهری، به‌عنوان عاملی مداخله‌گر، می‌تواند تأثیر بسزایی بر میزان و کیفیت مشارکت اجتماعی و تقویت روح جمعی در جامعه شهری داشته باشد.

هدف کلی این پژوهش، تحلیل نقش این عوامل جذب‌کننده و دفع‌کننده دولت در مشارکت اجتماعی شهروندان برای حفظ محیط‌زیست شهری است. همچنین، شرایط علی و مداخله‌گر، اقدامات و برنامه‌های اجرایی دولت در حوزه محیط‌زیست شهری و پیامدهای این برنامه‌ها بر کیفیت زندگی و پایداری شهرها مورد بررسی قرار می‌گیرد. پرسش اصلی تحقیق این است که: چه راهکارهایی می‌تواند نقش دولت در جلب و تقویت مشارکت اجتماعی شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری را افزایش دهد؟

این پژوهش با تمرکز بر جامعه‌شناسی شهری، تلاش می‌کند تا با درک عمیق‌تر از ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و نهادی شهرها، به ارتقای سیاست‌های مشارکتی و توسعه پایدار در محیط‌های شهری کمک کند.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

اکبری مطلق و امین‌زاده، (Akbari Motlagh and Aminzadeh, 2024) در مطالعه‌ای با عنوان «محیط زیست شهری عادلانه: ارتباط بین عدالت اجتماعی و کیفیت محیط زیست شهری»، به شناسایی و تحلیل روش‌ها، چالش‌ها، فرصت‌ها و مؤلفه‌های علمی مرتبط با پیوند عدالت اجتماعی و محیط زیست شهری پرداختند. این پژوهش با بررسی مقالات منتشرشده در نشریات علمی معتبر، به بررسی رویکردهای ترکیبی، شاخص‌ها و تجلی عدالت اجتماعی در کیفیت محیط زیست شهری در حوزه شهرسازی پرداخت. روش این مطالعه کتابخانه‌ای بود و یافته‌ها نشان داد که مهم‌ترین مؤلفه‌های ارزیابی تحقق عدالت اجتماعی در محیط زیست شهری را می‌توان در پنج دسته اصلی طبقه‌بندی کرد: مؤلفه محیطی، شامل شاخص‌های کلیدی کیفیت هوا، آسایش اقلیمی و فضای سبز؛ مؤلفه اجتماعی، شامل شاخص‌های جمعیت، سطح تحصیلات و مشارکت عمومی که جنبه‌های انسانی و فرهنگی جامعه را می‌سنجند؛ مؤلفه اقتصادی، شامل شاخص‌های درآمد، هزینه‌ها و تولید ناخالص داخلی؛ مؤلفه بهداشت و سلامت، شامل شاخص‌های نرخ شیوع بیماری، مرگ و میر و کیفیت زندگی؛ و مؤلفه حقوق شهروندی،

شامل شاخص‌های سطوح آلاینده‌گی، عوامل محیطی و خدمات محیط زیستی که توزیع فشارها و مزایای محیط زیستی را تحلیل می‌کنند.

کاظمی اندریان و همکاران (Kazemi Andrian et al, 2023)، در مطالعه خود با عنوان، «واکاوی سیاست‌های نئولیبرال در محیط زیست شهری، با استفاده از فراتحلیل مقالات مرتبط، به احصاء سیستماتیک و مفهوم‌سازی مهم‌ترین سیاست‌های نئولیبرال در حوزه محیط زیست پرداخته و پیامدهای اجرای این سیاست‌ها را نیز بررسی نمودند. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که سیاست‌های «محیط زیست کارآفرین»، «کالایی‌سازی محیط زیست»، «مالی‌سازی محیط زیست»، «بازاری‌سازی محیط زیست» و «مدیریت داوطلبانه» از مهم‌ترین رویکردهای نئولیبرال در این حوزه هستند که پیامدهایی نظیر «تحت‌الشعاع قرار گرفتن توسعه پایدار»، «تشدید نابرابری‌های اجتماعی»، «افزایش آسیب به محیط زیست»، «بالا رفتن مخاطرات زیست‌محیطی» و «ظهور جنبش‌های حق به طبیعت» را به دنبال داشته‌اند.

کاظم یاسی (Kazem Yassi, 2022) در مطالعه‌ای با تبیین نقش دولت در زمان درگیری‌ها و میزان تأثیر آن بر محیط‌زیست از دستکاری‌ها و خرابکاری‌هایی که درگیری‌های داخلی ایجاد و چگونگی مهار این درگیری‌ها توسط دولت و همچنین نقش دولت در درگیری‌های داخلی نسبت به محیط‌زیست پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد، تخریب و آسیبی که در جریان این درگیری‌ها به محیط‌زیست وارد می‌شود غیرقابل‌انکار است، اما نقش دولت و سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی با ایفای نقش مؤثر در حفظ محیط‌زیست از طریق پایبندی به معاهدات و میثاق‌های بین‌المللی که بر کاهش تعارضات داخلی و عدم گسترش و مهار آن‌ها توسط دولت و تبدیل نکردن آن‌ها به مناقشه بین‌المللی و تعهد دولت تأکید دارد.

لاهیجانیان و شیعه بیکی (Lahijanian and Shia Beiki, 2021)، در مطالعه‌ای با عنوان، «بررسی موانع و تنگناهای مدیریت محله در پایداری محیط زیست شهری تهران، به بررسی موانع و چالش‌های پیش‌روی مدیریت محله در راستای پایداری محیط زیست شهری در تهران پرداختند. این مطالعه از نوع پیمایشی کمی است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، بین رضایت شهروندان و ارائه خدمات مدیران محله‌ها رابطه برقرار است و سطح مدیریت اعمال شده در محله‌های مورد بررسی، در پایین‌ترین سطح قرار دارد. همچنین، میزان رضایت شهروندان از ارائه خدمات و امکانات رفاهی و آموزشی توسط مدیریت محله، در سطح نسبتاً پایینی قرار دارد.

منجذب و همکاران (Manjab, et al, 2021) در مطالعه‌ای با هدف بررسی تأثیر مداخله دولت بر رقابت میان زنجیره‌ها و بهبود محیط‌زیست و رفاه اجتماعی، دریافتند که فرهنگ‌سازی توسط دولت می‌تواند به کاهش آسیب‌های زیست‌محیطی کمک کند. همچنین، شرایط افزایش رفاه

اجتماعی در قالب فرهنگ‌سازی مشخص می‌شود و زنجیره تأمین سبز قادر خواهد بود در صورت برقراری روابط مشخص میان پارامترها، قیمت محصولات خود را افزایش دهد. در مدل اخذ مالیات نیز، اگر هدف دولت بیشینه‌سازی رفاه اجتماعی باشد، حضور دولت به طور قطع رفاه اجتماعی را نسبت به حالت عدم دخالت افزایش می‌دهد.

قلیزاده و همکاران (Gholizadeh Shavoon, et al, 2021) در پژوهشی درباره ارتباط شبکه‌های اجتماعی مجازی با تمایل شهروندان تهرانی به مشارکت در حفظ محیط‌زیست، نشان دادند که مشارکت در فعالیتهای زیست‌محیطی به میزان اعتماد و عملکرد آگاهانه کاربران در فضای مجازی بستگی دارد. افرادی که برای کسب اطلاعات جدید به فضای مجازی مراجعه می‌کنند، تمایل بیشتری به مشارکت در حفظ محیط‌زیست دارند و نسبت به محیط‌زیست خود احساس مسئولیت بیشتری نشان می‌دهند.

شاطری و همکاران (Shateri, et al, 2021) در مطالعه‌ای پیرامون انگیزه‌های مشارکت در سازمان‌های غیردولتی محیط‌زیستی، عوامل مؤثر بر انگیزه‌های اعضا را شامل دلایل فردی مانند تجارب حسی، طبیعت‌گرایی، رشته تحصیلی، نگرش استعلایی، علاقه‌مندی به فعالیت‌های محیط‌زیستی و کسب شأن اجتماعی دانستند. همچنین، محدودیت‌های ساختاری مانند شکنندگی محیط‌زیست و نبود بسترهای لازم برای فعالیتهای مدنی و ارزش ذاتی محیط‌زیست و نزدیکی محل سکونت به طبیعت به عنوان عوامل مداخله‌گر تأثیرگذار شناخته شدند.

جانه (Jannah, 2023)، در مطالعه‌ای با عنوان، تأثیر کیت آموزش محیطی بر سواد زیست‌محیطی دانش آموزان، نشان می‌دهد که، مالزی، برای حمایت از اجرای آموزش زیست‌محیطی در سراسر برنامه درسی، کیت آموزش محیطی را برای افزایش سطح سواد زیست‌محیطی دانش آموزان ایجاد کرده است. سواد زیست‌محیطی به دانش، آگاهی، رفتار، نگرش و مشارکت محیطی اشاره دارد. نتایج این پژوهش نشان داد، سطح سواد زیست‌محیطی بر اساس جنسیت و جریان طبقاتی همچنان در سطح متوسط و پایین است. همچنین مشخص شد که دانش و آگاهی از محیط در مقایسه با نگرش، رفتار، آگاهی و مشارکت محیطی در سطح پایینی قرار دارد. پیامدهای این مطالعه نشان می‌دهد که دانش، نگرش و ایجاد رفتار مثبت نسبت به محیط باید به‌صورت یکپارچه توسعه یابد (Cai, et al, 2022) در مطالعه‌ای با عنوان، روش‌های مشارکت در بازار انرژی تجدیدپذیر برای سیستم‌های انرژی تجدیدپذیر، معتقدند که مصرف انسان و نحوه مدیریت مواد پلاستیکی مورد استفاده روزانه می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در کنترل این موضوع زیست‌محیطی داشته باشد.

مارادین (Maradin, 2023) در پژوهشی با عنوان «مزایا و معایب استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر» به مسئله آلودگی پلاستیک به‌عنوان یک نگرانی جهانی پرداخته است. وی بیان می‌کند

که این مشکل زیست‌محیطی ناشی از فعالیت‌های صنعتی و خانگی انسان است و به ضعف مدیریت در کل چرخه تولید تا پایان عمر محصولات مرتبط می‌باشد. درک تصورات عمومی درباره آلودگی پلاستیکی می‌تواند منبع ارزشمندی برای جلب مشارکت جامعه در یافتن راه‌حلهایی برای کاهش انتشار این آلودگی در محیط‌زیست باشد. در این مطالعه، ادراک مردم نسبت به آلودگی پلاستیک، اثرات آن و همچنین عوامل اجتماعی، جمعیت‌شناختی و روان‌شناختی مؤثر بر رفتارهای طرفدار محیط‌زیست مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که دانش عمومی درباره تخریب پلاستیک‌ها در محیط وجود دارد و آگاهی نسبت به اثرات اجتماعی-اقتصادی، بهداشتی و زیست‌محیطی آلودگی پلاستیک به شدت با رفتارهای دوستدار محیط‌زیست مرتبط است. این یافته‌ها می‌توانند در تقویت رفتارهای محیط‌زیستی و کاهش حضور میکروپلاستیک‌ها در محیط مؤثر باشند (Irfan, et al, 2021) ماگانی و همکاران (Muganyi, et al, 2021) در بررسی حفاظت محیط‌زیست در چین به این نتیجه رسیدند که سیاست‌های کلی مالی سبز این کشور منجر به کاهش قابل توجهی در انتشار گازهای صنعتی طی دوره مورد مطالعه شده است. همچنین، توسعه برنامه‌های حفاظت محیط‌زیستی به کاهش انتشار دی‌اکسید گوگرد کمک کرده و تأثیر مثبتی بر طرح‌های سرمایه‌گذاری در این حوزه داشته است. چین در مسیر تبدیل شدن به پیشرو جهانی در اجرای سیاست‌های مالی سبز قرار دارد و تنظیم‌کننده‌ها باید فرایند فرمول‌بندی محصولات مالی سبز را تسریع کنند و ظرفیت مؤسسات مالی برای ارائه اعتبار سبز را افزایش دهند.

با توجه به این مطالعات، می‌توان گفت، پایداری محیط‌زیست شهری مستلزم رویکردی چندوجهی است که عدالت اجتماعی را در تمام ابعاد محیطی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در نظر گیرد؛ و نقش فعال و پاسخگو دولت و مدیریت محلی را در تسهیل مشارکت اجتماعی تقویت کند. از سوی دیگر موجب ارتقا سرمایه فرهنگی و اجتماعی به‌عنوان بستر اصلی کنش‌های جمعی زیست‌محیطی گردد. همچنین پایداری محیط‌زیست شهری مستلزم آموزش و افزایش سواد زیست‌محیطی شهروندان، به‌عنوان عامل کلیدی مشارکت پایدار دنبال شود. این رویکرد جامع می‌تواند زمینه‌ساز تحقق توسعه پایدار شهری و حفظ محیط‌زیست در شهرهای ایران و سایر جوامع شهری باشد.

نوآوری اصلی این پژوهش در تمرکز عمیق و جامع بر نقش دوگانه دولت به عنوان عامل جذب‌کننده و بازدارنده مشارکت اجتماعی شهروندان در حفظ محیط‌زیست شهری است که با بهره‌گیری از رویکرد نظریه داده‌بنیاد و تحلیل کیفی مبتنی بر مصاحبه‌های عمیق، مدلی جامعه‌شناختی انتقادی ارائه می‌دهد. این تحقیق برخلاف مطالعات پیشین که غالباً به ابعاد فردی یا فنی مشارکت می‌پردازند، ساختارهای نهادی، فرهنگی و اجتماعی را در تعامل با سیاست‌های

دولت به عنوان بسترهای کلیدی کنش‌های جمعی زیست‌محیطی مورد بررسی قرار می‌دهد، تاکید ویژه‌ای بر سرمایه اجتماعی، اعتماد، شفافیت و عدالت اجتماعی دارد و به بررسی موانع و چالش‌های مدیریت شهری در بستر جامعه‌شناسی شهری می‌پردازد. همچنین، توجه به بسترهای محلی ایران و نقد علمی سیاست‌های جاری، این پژوهش را در جایگاهی منحصر به فرد برای ارائه راهکارهای عملی و توسعه سیاست‌های مشارکتی شهری قرار داده است.

نظریه سرمایه اجتماعی که توسط پژوهشگرانی چون رابرت پاتنام^۱ مطرح شده است، نقش کلیدی شبکه‌های اجتماعی، اعتماد و هنجارهای متقابل را در تسهیل مشارکت جمعی و همکاری‌های اجتماعی برجسته می‌کند. در زمینه جامعه‌شناسی شهری، این نظریه بیان می‌کند که مشارکت اجتماعی شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست، تا حد زیادی به میزان سرمایه اجتماعی موجود در جامعه و کیفیت تعاملات میان شهروندان و نهادهای دولتی بستگی دارد. دولت با ایجاد فضای اعتماد و تقویت شبکه‌های اجتماعی می‌تواند عوامل جذب‌کننده مشارکت را تقویت و موانع احتمالی را کاهش دهد (Breuskin, 2012). با تقویت اعتماد و تقویت شبکه‌های اجتماعی، دولت‌ها می‌توانند عواملی را که مشارکت را تشویق می‌کنند و موانع بالقوه را کاهش می‌دهند، تقویت کنند (Sreelekha & Sheeja, 2022)

نظریه حکمروایی خوب شهری^۲، که از سوی مک‌الین^۳ و بعدها در چارچوب‌های سازمان ملل و بانک جهانی توسعه یافته است، بر اهمیت شفافیت، پاسخگویی، مشارکت و عدالت در مدیریت شهری تأکید دارد. این نظریه در جامعه‌شناسی شهری تأکید می‌کند که عملکرد دولت و نهادهای شهری در ایجاد ساختارهای حکمرانی مشارکتی، زمینه‌ساز افزایش کیفیت زیست‌محیطی و پایداری شهرها است (Badach & Dymnicka, 2017). ضعف در این شاخص‌ها می‌تواند به عنوان عوامل دفع‌کننده مشارکت اجتماعی عمل کند و بالعکس، رعایت اصول حکمروایی خوب شهری، موجب تقویت حس تعلق و مشارکت فعال شهروندان در مسائل محیط‌زیستی می‌شود (Maiello et al, 2021)

نظریه مشارکت^۴، مشارکت را فرآیندی می‌داند که افراد را در تصمیم‌گیری‌های جمعی وارد می‌کند و موجب افزایش تعهد و مسئولیت‌پذیری آنان می‌شود. مشارکت اجتماعی در تصمیم‌گیری‌های زیست‌محیطی، موضوعی پیچیده با مزایا و چالش‌های بالقوه است. اگرچه اغلب به عنوان وسیله‌ای برای ارتقای توسعه پایدار و فرآیندهای دموکراتیک ترویج می‌شود، اما ممکن است مشارکت را صرفاً به عنوان آگاه‌سازی شهروندان منفعل تفسیر کنند (Sedaghat Nouri et al, 2015). این

¹ Robert Putnam

² Good Urban Governance

³ McClean

⁴ Participation Theory

نظریه به بررسی چرایی، چگونگی و پیامدهای مشارکت افراد در فرآیندهای تصمیم‌گیری می‌پردازد و تأکید می‌کند که مشارکت یک درگیری ذهنی و عاطفی است که شهروندان را به سمت همکاری سوق می‌دهد (Anabastani and Sheikhi, 2024)، این نظریه می‌تواند سازوکارهای مشارکت شهروندان در مدیریت محیط‌زیست شهری و عوامل مؤثر بر آن (مانند عوامل انگیزشی، روانی و ساختاری) را تبیین کند (Nikkhah, et al, 2019).

نظریه‌های رفتار زیست‌محیطی^۱، یک مجموعه نظریه در حوزه مطالعاتی میان‌رشته‌ای است که نظریه‌ها و مدل‌های مختلفی را در بر می‌گیرد که به بررسی عوامل مؤثر بر رفتار انسان نسبت به محیط‌زیست می‌پردازند. این نظریه‌ها به بررسی عوامل فردی و اجتماعی مؤثر بر رفتارهای محیط‌دوستانه می‌پردازند. سواد زیست‌محیطی، آگاهی، نگرش، ارزش‌ها و هنجارها در این نظریه‌ها اهمیت دارند (Gholizadeh Shavoon, et al, 2019) بر اساس این نظریه‌ها، دولت می‌تواند با ارائه آموزش‌های زیست‌محیطی، افزایش آگاهی عمومی و ترویج ارزش‌های محیط‌دوستانه، بر سواد و رفتار زیست‌محیطی شهروندان تأثیر بگذارد. این نظریه‌ها به شما کمک می‌کنند تا رابطه‌ی بین سیاست‌های دولتی (عوامل جذب‌کننده/دفع‌کننده) و تغییر در رفتارهای زیست‌محیطی شهروندان را تحلیل کنید (Dassat and Khajeh Nouri, 2019). این چهار نظریه در کنار هم چارچوبی جامع برای تحلیل نقش عوامل جذب‌کننده و دفع‌کننده دولت در مشارکت اجتماعی شهروندان فراهم می‌آورند و امکان بررسی ابعاد مختلف اجتماعی، نهادی، فرهنگی و رفتاری مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست شهری را میسر می‌سازند.

۳- روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق این پژوهش کیفی و مبتنی بر رویکرد نظریه داده‌بنیاد^۲ است که به منظور کشف و تبیین فرآیندها و سازوکارهای اجتماعی مرتبط با نقش عوامل جذب‌کننده و دفع‌کننده دولت در مشارکت اجتماعی شهروندان در حفظ محیط‌زیست شهری انتخاب شده است. در این روش داده‌ها به صورت همزمان با تحلیل، جمع‌آوری و کدگذاری می‌شوند و هدف، استخراج نظریه به‌دست آمده از داده‌های واقعی و عینی است (Creswell & Creswell, 2018).

نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت هدفمند^۳ انجام شده است، به گونه‌ای که ۲۴ نفر از صاحب‌نظران، متخصصان و فعالان حوزه محیط‌زیست شهری با تجربه و دانش مرتبط انتخاب شده‌اند. انتخاب این افراد بر اساس معیارهایی چون تخصص علمی، سابقه فعالیت و نقش اجرایی در مسائل محیط‌زیستی بوده است. نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافته که یعنی پس از مصاحبه‌های

^۱ Environmental Behavior Theories

^۲ Grounded Theory

^۳ Purposive Sampling

متعدد، اطلاعات جدید و معنادار جدیدی در موضوع تحقیق حاصل نشده است. تحلیل و کدگذاری متن مصاحبه‌ها با نرم‌افزار مکسکیودا ورژن ۲۰۲۰ انجام شده است.

جدول (۱) مشخصات پاسخ‌گویان

Table (1) Participant Profile Table

شماره	جنسیت	رشته تحصیلی	تحصیلات	شغل	سابقه کار
۱	مرد	جامعه‌شناسی	دکتری	استاد دانشگاه و پژوهشگر محیط‌زیست	۱۰
۲	زن	جامعه‌شناسی	دکتری	پژوهشگر محیط‌زیست	۸
۳	مرد	جامعه‌شناسی	دکتری	استاد دانشگاه و پژوهشگر محیط‌زیست	۱۴
۴	مرد	جامعه‌شناسی	دکتری	استاد دانشگاه و پژوهشگر محیط‌زیست	۱۲
۵	زن	جامعه‌شناسی	دکتری	استاد دانشگاه و پژوهشگر محیط‌زیست	۸
۶	مرد	مهندسی منابع آب	کارشناس ارشد	کارمند منابع طبیعی	۱۹
۷	مرد	جامعه‌شناسی	دانشجوی دکتری	پژوهشگر محیط‌زیست	۱۱
۸	مرد	جمعیت‌شناسی	دکتری	استاد دانشگاه	۲۰
۹	مرد	مهندسی منابع آب	کارشناس ارشد	کارمند منابع طبیعی	۱۱
۱۰	مرد	جامعه‌شناسی	دکتری	استاد دانشگاه و پژوهشگر محیط‌زیست	۱۴
۱۱	مرد	منابع طبیعی	کارشناس ارشد	کارمند منابع طبیعی	۱۵
۱۲	مرد	مهندسی منابع آب	کارشناس ارشد	کارمند منابع طبیعی	۶
۱۳	زن	مهندسی منابع آب	کارشناس ارشد	کارمند منابع طبیعی	۱۲
۱۴	زن	مهندسی منابع آب	کارشناس ارشد	کارمند منابع طبیعی	۱۰

شماره	جنسیت	رشته تحصیلی	تحصیلات	شغل	سابقه کار
۱۵	زن	منابع طبیعی	کارشناس ارشد	کارمند منابع طبیعی	۱۸
۱۶	مرد	مهندسی منابع آب	کارشناس ارشد	کارمند منابع طبیعی	۱۴
۱۷	مرد	مهندسی منابع آب	کارشناس ارشد	کارمند منابع طبیعی	۱۳
۱۸	مرد	مهندسی منابع آب	کارشناس ارشد	کارمند منابع طبیعی	۱۱
۱۹	زن	مهندسی محیط زیست	کارشناسی ارشد	کارمند اداره محیط‌زیست	۱۰
۲۰	زن	جامعه‌شناسی	دکتری	استاد دانشگاه	۱۲
۲۱	مرد	مهندسی محیط زیست	کارشناس ارشد	کارمند منابع طبیعی	۷
۲۲	مرد	مهندسی منابع آب	کارشناس ارشد	کارمند اداره محیط‌زیست	۵
۲۳	مرد	جامعه‌شناسی	دکتری	استاد دانشگاه و پژوهشگر محیط‌زیست	۱۲
۲۴	مرد	جامعه‌شناسی	دکتری	استاد دانشگاه و پژوهشگر محیط‌زیست	۱۰

داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختاریافته گردآوری شده‌اند. این نوع مصاحبه‌ها امکان انعطاف در روند گفتگو و کاوش عمیق‌تر در موضوعات مرتبط با تحقیق را فراهم می‌کنند و از پرسش‌های باز برای استخراج دیدگاه‌ها و تجربیات شرکت‌کنندگان بهره گرفته شده است. تمامی مصاحبه‌ها پس از کسب رضایت آگاهانه، ضبط و به صورت کامل ترنسکرپت شده‌اند. تحلیل داده‌ها در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام شده است (همان). در مرحله کدگذاری باز، داده‌ها به واحدهای مفهومی شکسته و برچسب‌گذاری اولیه انجام گرفت. سپس در کدگذاری محوری، ارتباطات میان مفاهیم شناسایی و مقولات اصلی استخراج شدند. در نهایت، در کدگذاری انتخابی، محور اصلی پژوهش شناسایی و نظریه پایدار داده‌بنیاد شکل گرفت. محقق در این پژوهش با رعایت کامل اصول اخلاقی، پس از هماهنگی و کسب اجازه قبلی از مشارکت‌کنندگان، جلسات حضوری برای انجام مصاحبه‌ها ترتیب داد و مجوز ضبط صوتی مصاحبه‌ها را نیز دریافت نمود. به منظور ایجاد حساسیت نظری، پژوهشگر به مرور گسترده ادبیات نظری و تجربی

مرتبط با موضوع، از جمله نظریه‌ها، مقالات و کتاب‌های تخصصی پرداخت. برای افزایش اعتمادپذیری یافته‌ها، روش‌های متعددی به کار گرفته شد که شامل ارزیابی یافته‌ها توسط خود مشارکت‌کنندگان، بازبینی و کنترل مفاهیم توسط استادان و محققان خبره و همچنین انجام مقایسه‌های تحلیلی بود. برای افزایش اعتبار و اطمینان‌پذیری داده‌ها، از روش‌های مختلفی نظیر بررسی صحت داده‌ها توسط خود مشارکت‌کنندگان^۱، مرور و بازبینی کدها توسط کارشناسان حوزه روش‌شناسی و محیط‌زیست، و مقایسه مستمر داده‌ها با مفاهیم نظری بهره گرفته شده است. همچنین روند تحلیل با رفت و برگشت مستمر بین داده‌ها و تئوری‌های مرتبط همراه بوده تا انسجام و صحت مفاهیم استخراج شده تضمین شود.

در اجرای فرآیند سه‌گانه کدگذاری، ابتدا در کدگذاری باز با توجه به شباهت‌ها و ابعاد ویژگی‌ها، بر اساس مکتب گلیزر در نظریه داده‌بنیاد، تمامی گام‌ها انجام و ماتریس‌ها و جداول مربوطه تنظیم شد. سپس در کدگذاری محوری، کدهای متمرکز شکل گرفت و مفاهیم انتزاعی (بلوک‌ها) استخراج شدند. این روند استقرایی از داده‌های جزئی به مفاهیم کلی، امکان ایجاد نظریه‌های نو و نقد علمی روش‌های پیشین را فراهم ساخت (Creswell & Creswell, 2018). در این تحقیق، پس از هر مصاحبه، متن کامل آن نوشته و نکات کلیدی در جدول کدگذاری باز ثبت می‌شد. در مرحله بعد، داده‌های مرتبط با یک مفهوم مشترک به صورت منظم دسته‌بندی و خرده‌مقوله‌ای که شامل تمامی مفاهیم مشترک بود، انتخاب گردید. در نهایت، این خرده‌مقوله‌ها در قالب مقولات کلی‌تر و انتزاعی‌تر طبقه‌بندی شدند. این فرآیند به صورت رفت و برگشتی بین گردآوری داده‌ها و تحلیل، در طول اجرای پژوهش ادامه داشت. برای تشریح بیشتر روند کار کدگذار از داده‌های خام به مفاهیم، یک نمونه از مصاحبه‌های کدگذاری شده اشاره می‌کنیم.

جدول (۲) نمونه کدگذاری باز
Table (2) Open coding example

مفاهیم	داده‌های خام
فرهنگ‌سازی	باید ابتدا سطحی از رفاه و معاش را برای جامعه فراهم کرد، سپس با تلاش و فرهنگ‌سازی و ایجاد اشتراکات جغرافیایی و جریمه برای خاطیان احتمالی، برای حفظ محیط‌زیست تلاش کرد. (مصاحبه پنجم، Pos. 11)
آموزش	تبلیغات محیطی، رسانه‌های ملی مانند صدا و سیما و رسانه‌های فضای مجازی در بالا بردن سطح سواد و آگاهی شهروندان بسیار تاثیرگذار هستند. آموزش درمقاطع پایین‌تر مانند مهد کودک‌ها و مدارس بسیار کارساز و موثر می‌باشد. (مصاحبه بیست و دوم، Pos. 13)

¹ Member Checking

مفاهیم	داده‌های خام
پیچیدگی مسئله	مشارکت در حوزه محیط زیست کار آسانی نیست. حزب سیاسی که دغدغه های محیط زیستی داشته باشند مثل احزاب سبز اینها هم نیست که فکر می کنم معضل بزرگی باشد. (مصاحبه بیستم، Pos. 9)
وضعیت نابسامان	منابع محیط زیست ما حال خوبی دارند و در حوزه تالاب ها، دریاچه ها، آبهای زیر زمینی بحث ریزگردها، بحث سیلهایی که اتفاق می افته، خیلی از اونها بخاطر مراتع هست، جنگل ها هست بنابراین اون اطلاعات عمومی که همه ما داریم و به شکل دقیق و عدد و رقم که وجود داره، همه اینها در کلیتش نشون میده که وضعیت، وضعیت خوبی نیست، (مصاحبه دهم، Pos. 19)

در جدول ۳، روند کلی کدگذاری باز و سیر از مفاهیم به خرده مقولات، با توجه به داده‌های پژوهش، آمده است.

جدول (۳) رسیدن از مفاهیم به مقولات

Table (3) Getting from concepts to categories

مفاهیم (تعداد تکرار)	مقولات
بی‌برنامگی مسئولان (۵ بار تکرار)	سوء مدیریت
فاجعه عمیق (۱۱ بار تکرار)	
فانتزی و سطحی (۹ بار تکرار)	
نداشتن متولی (۴ بار تکرار)	
آگاهی اجتماعی (۹ بار تکرار)	
اصلاح قوانین (۱۰ بار تکرار)	راهکارهای کلان‌محور
اقدامات تشویقی (۹ بار تکرار)	
افزایش سرمایه اجتماعی (۱۱ بار تکرار)	

۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از انجام کدگذاری مصاحبه‌ها و انتخاب مفاهیم، روند پژوهش از استقراء به قیاس پیش رفت تا خرده‌مقوله‌ها و مقولات اصلی استخراج شدند. در نهایت، مدل پارادایمی «اضمحلال کارکردی» به‌عنوان پدیده محوری تعیین شد. این مدل به شرایط کنونی نقش عوامل جذب‌کننده و دفع‌کننده دولت در ایجاد مشارکت اجتماعی برای حفظ محیط‌زیست اشاره دارد. بر اساس این مدل، اقدامات انجام‌شده

در این حوزه فاقد برنامه‌ریزی دقیق، کارشناسی و مستمر هستند و همین امر موجب بروز پیامدهای منفی برای محیط‌زیست می‌شود. همچنین، این وضعیت باعث کاهش مشارکت اجتماعی و تضعیف سرمایه اجتماعی شهروندان در زمینه حفاظت زیست‌محیطی شده است.

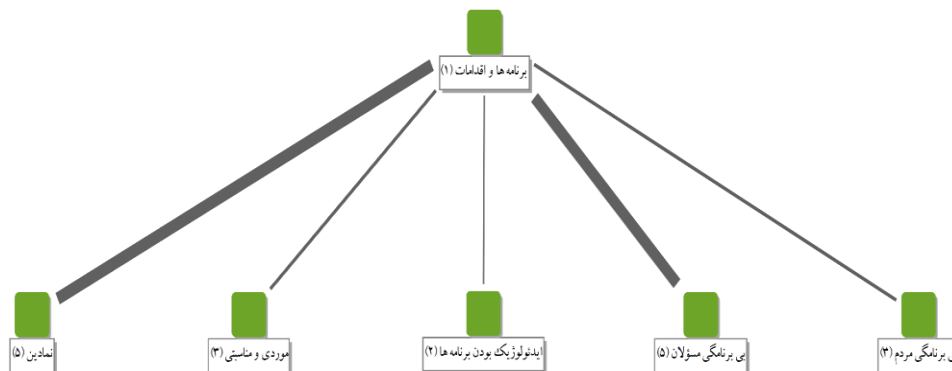
برنامه‌ها و اقدامات

نظرات مشارکت‌کنندگان در این پژوهش درباره برنامه‌ها و اقدامات دولت برای افزایش مشارکت اجتماعی در حفظ و صیانت از محیط‌زیست، به وضوح حاکی از نارضایتی عمیق آن‌ها بود. به زعم اکثریت قریب به اتفاق این افراد، نقش دولت در جلب مشارکت اجتماعی در حوزه محیط‌زیست بیشتر دافعه‌آور است تا جاذبه‌ساز. این برداشت منفی، ریشه در تجربه و مشاهدات عینی آن‌ها از عملکرد دولت دارد:

کد ۲۴، ضمن اشاره به ضعف شدید در مدیریت منابع زیست‌محیطی، به تخریب گسترده جنگل‌های هیرکانی و زاگرس و از بین رفتن منابع آب زیرزمینی به دلیل طرح‌های غیراصولی کشاورزی اشاره می‌کند. وی وضعیت رودخانه‌ها و مراتع را نیز رو به تخریب و فرسایش می‌داند و عملکرد کلی دولت در این حوزه را بسیار ضعیف ارزیابی می‌کند. این دیدگاه نشان‌دهنده شکست دولت در حفظ سرمایه‌های طبیعی و ایجاد حس بی‌اعتمادی نسبت به توانایی آن در مدیریت پایدار است.

کد ۵، برنامه‌های محیط‌زیستی دولت را عمدتاً نمادین، روی کاغذ و موردی توصیف می‌کند تا تدوین‌یافته و پیگیری شده. وی با مثال زدن برخورد مقطعی با آلودگی هوا در زمستان (مانند تمرکز بر معاینه فنی خودروها و تعطیلی محدود کارخانه‌ها تا زمان تغییر شرایط جوی)، این اقدامات را فاقد رویکرد بلندمدت و ریشه‌ای می‌داند. این نوع مدیریت "نمایشی" و فصلی، نشان‌دهنده عدم جدیت و برنامه‌ریزی است که خود به دلسردی و عدم مشارکت شهروندان می‌انجامد.

کد ۱ نیز با صراحتی بیشتر، وضعیت کلی محیط‌زیست ایران را گواه بر این مدعا می‌داند که صیانت و حفظ محیط‌زیست نه دغدغه مسئولان است و نه مردم. این دیدگاه، نه تنها به ضعف عملکرد دولت اشاره دارد، بلکه پیامد این ضعف را در بی‌تفاوتی عمومی و عدم مسئولیت‌پذیری جامعه نسبت به محیط‌زیست نیز بازتاب می‌دهد و به نوعی به ایجاد یک چرخه معیوب از عدم اعتماد و عدم مشارکت اشاره می‌کند.



شکل (۱) برنامه‌ها و اقدامات
Figure (1) Programs and actions

شرایط علی

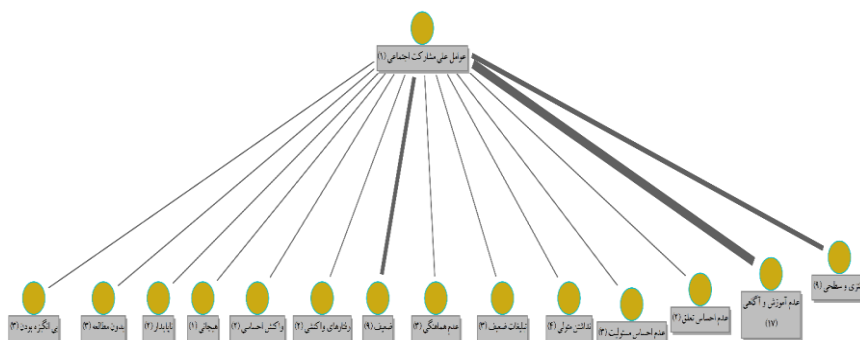
بر اساس یافته‌های پژوهش، علل و شرایط مؤثر در شکل‌گیری پدیده اضمحلال کارکردی دولت شامل چندین عامل کلیدی است. از جمله این عوامل می‌توان به عملکرد فانتزی و سطحی دولت، کمبود آموزش و آگاهی در میان شهروندان و حتی مدیران ذی‌ربط، فقدان احساس تعلق در هر دو گروه مدیران و مردم، و همچنین بروز رفتارهای واکنشی به جای کنشی که ناشی از تفکر تخصصی است، اشاره کرد. علاوه بر این، ناپایداری برنامه‌ها، ضعف در اجرا و نظارت، و واکنش‌های احساسی و هیجانی بدون پشتوانه مطالعاتی، از دیگر عوامل مهم در این زمینه به شمار می‌روند.

کد ۳: در خصوص مردم و شهروندان، عواملی مثل میزان آشنایی آن‌ها با محیط‌زیست و نحوه حفاظت از آن تا آشنایی و آگاهی نسبت به پیامدهای به خطر افتادن محیط‌زیست می‌تواند نقش مهمی در افزایش مشارکت اجتماعی شهروندان داشته باشد. از سوی دیگر، نگرشی که افراد دارند می‌تواند در خصوص افزایش مشارکت اجتماعی یا بی‌تفاوتی آن‌ها نسبت به حفظ محیط‌زیست، تعیین‌کننده باشد. افرادی که نگرشی کل‌نگر دارند و خود را عضوی بسیار ریز در ارتباط با طبیعت و جامعه تلقی می‌کنند، پایبندی بیشتری نسبت به حفظ محیط‌زیست از خود نشان می‌دهند.

کد ۲۲: عدم آموزش در ادوار گذشته برای افراد جامعه؛ دخالت دولت‌ها در ایجاد صنایع آلوده‌کننده؛ تصمیمات غلط در حفظ منابع و عدم سرمایه‌گذاری در این بخش‌ها و عدم حساسیت مردم در حفظ این منابع.

کد ۶: افزایش مشارکت اجتماعی شهروندان برای حفظ محیط‌زیست منوط می‌شود به تقویت سرمایه اجتماعی یعنی اعتمادسازی، حساس‌سازی، آگاهی بخشی عمومی، برقراری نظام حکمروایی خوب، شفافیت، برقراری عدالت اجتماعی، برخورد شدید با افراد سودجو و رانت‌جو و فاسد و فرصت‌طلب. از دیدگاه مشارکت‌کنندگان، سطح آشنایی و آگاهی شهروندان نسبت به محیط‌زیست و پیامدهای تهدیدات زیست‌محیطی نقش بسزایی در افزایش مشارکت اجتماعی دارد. نگرش افراد نیز تأثیرگذار

است؛ کسانی که دیدگاهی کل‌نگر دارند و خود را جزئی از طبیعت و جامعه می‌دانند، تعهد بیشتری به حفظ محیط‌زیست نشان می‌دهند. در مقابل، عدم آموزش‌های کافی در گذشته، دخالت‌های ناصحیح دولت‌ها در ایجاد صنایع آلاینده، اتخاذ تصمیمات نادرست در حفاظت از منابع طبیعی و نبود سرمایه‌گذاری لازم، همراه با کم‌حسی عمومی نسبت به حفظ این منابع، از موانع جدی مشارکت اجتماعی محسوب می‌شوند.



شکل (۲) عوامل علی

Figure (2) Causal factors

راهبردها

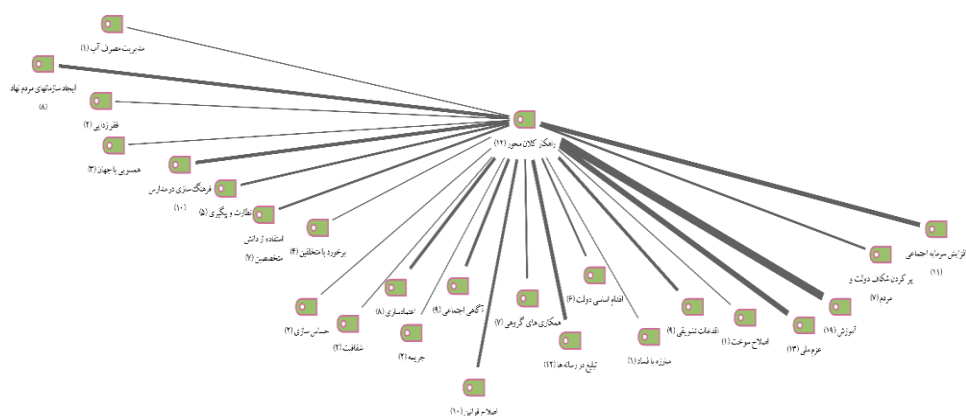
مشارکت‌کنندگان در پژوهش بر این باورند که برای افزایش تأثیرات مثبت دولت در حفاظت از محیط‌زیست در سطوح کلان و همچنین جذب مشارکت اجتماعی شهروندان، راهبردها و استراتژی‌های متنوعی وجود دارد. این راهکارها شامل اقدامات آموزش‌محور، برنامه‌های حمایتی و تقویت سرمایه اجتماعی می‌شود تا بتواند زمینه‌ساز مشارکت مؤثر و پایدار در این حوزه باشد.

یکی از مشارکت‌کنندگان (کد ۱۶) معتقد است که محیط‌زیست ایران قابلیت بهبود دارد و مسئله پیچیده‌ای نیست، اما متأسفانه به دلیل ملاحظات سیاسی به سمت تخریب هدایت می‌شود. وی تأکید می‌کند که اقدامات فعلی بیشتر در حد پیشگیری از افزایش آلودگی است و بهبود واقعی شرایط محیط‌زیست که از صفر به سمت مثبت حرکت کند، به ندرت دیده می‌شود. بنابراین، برای تحقق تغییرات اساسی، نیازمند برنامه‌های هدفمند و مستمر هستیم.

نکته مهم دیگری که از سوی مشارکت‌کنندگان مطرح شد (کد ۲) این است که تا زمانی که وفاق و همدلی بین دولت و ملت برقرار نشود، هیچ راهکار مؤثری قابل اجرا نخواهد بود. نقش مسئولانه دولت در جلوگیری از آلودگی‌ها مانند سوخت مازوت، مدیریت بهینه مصرف آب، اجرای طرح‌های پیشگیرانه و کارآمد، دعوت از کارشناسان و دلسوزان، و مقابله با رانت‌خواری و بهره‌برداری‌های غیرمجاز از منابع،

از پیش‌شرط‌های موفقیت در این حوزه است. دولت باید خود عامل توسعه پایدار باشد و قوانین را به‌درستی اجرا کند تا اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی شکل گیرد.

همچنین، مشارکت‌کنندگان (کد ۱۲) بر ضرورت حضور همه‌جانبه نهادها و ارگان‌های مسئول تأکید کردند و معتقدند که ارائه برنامه‌ها و طرح‌های جامع، نهادینه‌سازی آن‌ها، آگاه‌سازی مردم و فراخوان عمومی برای مشارکت، به همراه حمایت رسانه‌ها به‌ویژه صداوسیما، می‌تواند به افزایش مشارکت اجتماعی در حفاظت از محیط‌زیست کمک شایانی نماید.



شکل (۳) راهکارها

Figure (3) Solutions

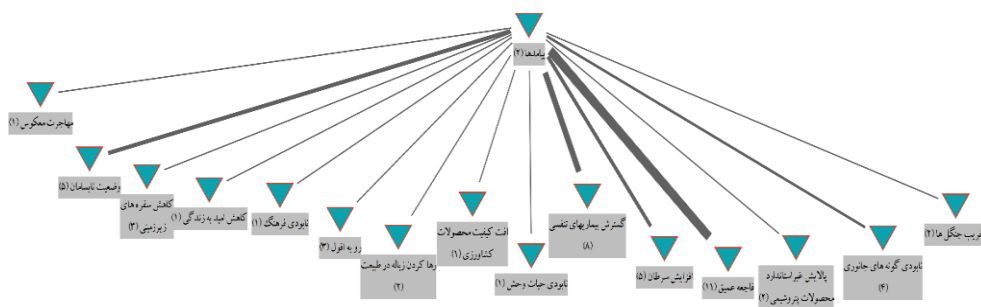
پیامدها

مشارکت‌کنندگان در پژوهش، هیچ چشم‌انداز خوشبینانه‌ای نسبت به وضعیت کنونی محیط‌زیستی ایران و نقش مدیریت ناکارآمد دولت ندارند و آینده محیط‌زیست کشور را با چالش‌ها و مشکلات فراوانی روبرو می‌دانند.

یکی از مشارکت‌کنندگان (مصاحبه ۴) با اشاره به اهمیت جنگل‌ها به‌عنوان ریه‌های زمین، تخریب گسترده جنگل‌های هیرکانی در شمال کشور را نمونه‌ای از نابودی زیبایی‌های طبیعی ایران می‌داند. وی همچنین به زمین‌خواری، تجاوز به حریم دریاها، خالی شدن روستاها و از بین رفتن کشاورزی، گسترش شهرها و مشکلات شهری مانند آلودگی هوا، ترافیک، بزه‌کاری و رشد حاشیه‌نشینی اشاره کرده و هشدار می‌دهد که این روندها می‌تواند به فروپاشی شرایط اجتماعی منجر شود. تخریب طبیعت همچنین باعث بروز سیلاب‌های مخرب، فرونشست زمین، ایجاد چاله‌ها و گسل‌های خطرناک، باران‌های اسیدی و خشک‌سالی‌های طولانی خواهد شد.

مشارکت‌کننده دیگری (مصاحبه ۱۵) تأکید می‌کند که پیامدهای زیست‌محیطی متناسب با عملکرد انسانی خواهد بود و پاسخ طبیعت قطعاً درازمدت و خشن خواهد بود. وی به نمونه‌هایی مانند سیلاب‌های اخیر، تغییرات اقلیمی، کاهش سفره‌های زیرزمینی، خشک شدن دریاچه ارومیه، کاهش تنوع زیستی و افزایش بیماری‌های صعب‌العلاج اشاره می‌کند که بخشی از این پیامدها هستند.

همچنین، یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان (مصاحبه ۲۴) با اشاره به نفوذ گسترده سیستم دولتی در تمام ارکان کشور و ناکارآمدی مدیریت دولتی در حوزه منابع آب و محیط‌زیست، چشم‌انداز روشنی برای بهبود وضعیت محیط‌زیست حداقل در دو دهه آینده متصور نمی‌داند. این دیدگاه نشان‌دهنده نگرانی عمیق نسبت به آینده منابع طبیعی و سیاست‌های زیست‌محیطی کشور است.



شکل (۴) پیامدها

Figure (4) Consequences

یافته‌های پژوهش به روشنی نشان می‌دهد که ضعف مدیریت دولتی و نبود شفافیت، علاوه بر پیامدهای مستقیم زیست‌محیطی، موجب تخریب سرمایه اجتماعی در شهر و کاهش حس تعلق شهروندان به محیط‌زیست مشترک می‌شود. از منظر جامعه‌شناسی شهری، این امر به فروپاشی پیوندهای اجتماعی در محیط شهری منجر می‌شود، که اساساً فضای لازم برای کنش جمعی و مشارکت را مختل می‌کند. نظریه سرمایه اجتماعی پاتنام نشان می‌دهد که اعتماد اجتماعی و هنجارهای همکاری از ارکان مشارکت موثر در مدیریت شهری هستند و تضعیف این سرمایه اجتماعی، در پیچه را برای بی‌تفاوتی، فردگرایی افراطی و کاهش مسئولیت‌پذیری شهروندان می‌گشاید.

به علاوه، یافته‌ها برجسته‌کننده نقش ساختارهای قدرت و نهادهای دولتی به عنوان بازیگرانی است که می‌توانند با اعمال سیاست‌های مشارکتی و شفاف، زمینه را برای بازتولید سرمایه اجتماعی فراهم آورند یا بالعکس، با اتخاذ رویکردهای تمرکزگرا و غیرشفاف، مشارکت جمعی را محدود کنند. این تحلیل تأکید دارد که ساختمان اجتماعی شهر، ترکیبی از تعاملات الگوهای قدرت، نابرابری و فرهنگ نهادی

است که در آن مداخله دولت تعیین‌کننده وضعیتی است که شهروندان از آن به عنوان فضای تصمیم‌گیری و کنشگری زیست‌محیطی شهرت می‌بخشند.

فقدان آموزش و فرهنگ‌سازی زیست‌محیطی، زمینه‌ساز بی‌اعتمادی متقابل میان شهروندان و دولت است، مسئله‌ای که نه تنها سهم دولت در تضعیف سرمایه فرهنگی را نشان می‌دهد بلکه چالش عمیقی است که در شهرهای مدرن با پیچیدگی‌های چندبعدی مواجهیم. این نکته در پرتو جامعه‌شناسی فرهنگی شهری قابل بحث است که رفتار زیست‌محیطی به عنوان جنبه‌ای از هویت جمعی شهری شکل می‌گیرد و فقدان آموزش و سرمایه فرهنگی، تغییرات رفتاری پایدار را دشوار می‌کند.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که یکی از مهم‌ترین چالش‌های مشارکت اجتماعی شهروندان در حفظ محیط‌زیست شهری، ضعف در ساختار مدیریت شهری و نبود سیاست‌گذاری شفاف و پاسخگو از سوی نهادهای دولتی است. مصاحبه‌های انجام‌شده با صاحب‌نظران محیط‌زیست شهری حاکی از آن است که رویکردهای بالا به پایین و تصمیم‌گیری‌های غیرمشارکتی در مدیریت شهری، حس بی‌اعتمادی و بی‌تفاوتی را در میان شهروندان تقویت می‌کند. این وضعیت، به کاهش سرمایه اجتماعی و تضعیف روح جمعی در سطح محلات شهری منجر شده و زمینه را برای گسترش رفتارهای فردگرایانه و بی‌توجهی به مسئولیت‌های جمعی نسبت به محیط‌زیست فراهم می‌آورد.

سیاست‌های مدیریت شهری، به‌ویژه در حوزه اعطای امتیازات بهره‌برداری از منابع طبیعی به بخش خصوصی و عدم نظارت مؤثر بر فعالیت‌های عمرانی و خدمات شهری، نه تنها موجب تخریب محیط‌زیست شده، بلکه به شکل‌گیری نارضایتی گسترده میان شهروندان نیز دامن زده است. این نارضایتی خود را در قالب کاهش مشارکت در برنامه‌های شهری، اعتراضات مدنی و بی‌اعتنایی به سیاست‌های زیست‌محیطی نشان می‌دهد. همچنین، نبود شفافیت و پاسخگویی مدیران شهری، به‌ویژه در مواجهه با مسائل و مشکلات زیست‌محیطی محلات، باعث شده است شهروندان نقش خود را در مدیریت محیط‌زیست شهری کم‌رنگ ببینند و انگیزه‌ای برای مشارکت فعال نداشته باشند.

تحلیل جامعه‌شناختی داده‌ها نشان می‌دهد که برای ارتقای مشارکت اجتماعی شهروندان در حفظ محیط‌زیست شهری، مدیریت شهری باید به سمت ایجاد سازوکارهای مشارکتی، تقویت سرمایه اجتماعی، آموزش و توانمندسازی شهروندان و شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها حرکت کند. تجربه شهرهای موفق نشان می‌دهد که مشارکت واقعی زمانی محقق می‌شود که شهروندان نه تنها در اجرا، بلکه در فرایند سیاست‌گذاری و نظارت نیز نقش فعال داشته باشند. بنابراین، بازنگری در سیاست‌های مدیریت شهری با رویکرد جامعه‌محور و توجه به عدالت اجتماعی، می‌تواند زمینه‌ساز افزایش مشارکت شهروندان و تحقق توسعه پایدار شهری باشد. این یافته‌ها، با تکیه بر مفاهیم کلیدی جامعه‌شناسی شهری و یافته‌های پژوهش، ضعف‌های مدیریت شهری را به‌عنوان عامل دفع‌کننده مشارکت و نقش سیاست‌های مشارکتی و شفاف را به‌عنوان عامل جذب‌کننده تقویت می‌کند.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مشارکت اجتماعی شهروندان در حفظ محیط‌زیست شهری، پدیده‌ای صرفاً فردی یا فنی نیست، بلکه به شدت ریشه در ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و نهادی شهر دارد. یافته‌ها بیانگر آن است که ضعف در مدیریت شهری، نبود سیاست‌گذاری شفاف و مشارکتی، و فقدان بسترهای اعتماد و سرمایه اجتماعی، از مهم‌ترین عوامل دفع‌کننده مشارکت شهروندان در حوزه محیط‌زیست شهری هستند. در واقع، مدیریت شهری زمانی می‌تواند نقش مؤثری در ارتقای مشارکت اجتماعی ایفا کند که با رویکردی جامعه‌محور، زمینه‌های گفت‌وگو، شفافیت، پاسخگویی و عدالت اجتماعی را در سطح محلات و شهرها تقویت نماید.

تحلیل جامعه‌شناختی داده‌ها نشان می‌دهد که سیاست‌های دولتی و شهری، زمانی موفق خواهند بود که به جای اتخاذ رویکردهای بالا به پایین و متمرکز، بر مدیریت مشارکتی و توانمندسازی شهروندان تأکید کنند. شهروندان زمانی انگیزه و احساس تعلق برای مشارکت در برنامه‌های زیست‌محیطی پیدا می‌کنند که خود را صاحب‌نظر و ذی‌نفع در فرآیند تصمیم‌گیری و اجرا بدانند. این امر مستلزم تقویت سرمایه اجتماعی، آموزش زیست‌محیطی، و ارتقای سواد و آگاهی عمومی در بستر شهر است. همچنین، مدیریت شهری باید با شناسایی و رفع موانع ساختاری و فرهنگی، اعتماد عمومی را بازسازی و زمینه‌های همبستگی اجتماعی را برای کنش جمعی فراهم کند.

پژوهش حاضر بر اهمیت نقش دولت و مدیریت شهری در ایجاد یا رفع موانع مشارکت اجتماعی شهروندان در حفظ محیط‌زیست تأکید دارد. تحقق توسعه پایدار شهری و حفاظت از محیط‌زیست، بدون مشارکت فعال و معنادار شهروندان و بدون توجه به ابعاد اجتماعی و فرهنگی شهر، امکان‌پذیر نیست. بنابراین، بازنگری در سیاست‌های مدیریت شهری با تأکید بر مشارکت، شفافیت، پاسخگویی و عدالت اجتماعی، می‌تواند زمینه‌ساز ارتقای کیفیت زندگی شهری و پایداری محیط‌زیست در شهرهای ایران باشد.

۶- تشکر و سپاس‌گزاری

نویسندگان مقاله، مراتب سپاس و تشکر خود را از همه افرادی که در نگارش و تهیه این پژوهش، یاری کردند، دارند.

۷- تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

References:

- Ahmadian, Dariush; Haghighian, Mansour. (2016). Sociological analysis of the role of cultural factors on the studied urban environmental behaviors (citizens of Kermanshah city). Urban Sociological Studies (Urban Studies), Volume 6, Number 18: 51-75. <https://sid.ir/paper/210324/fa> [In Persian]

- Akbari Motlagh, Mustafa; Aminzadeh, Behnaz. (2024). A just urban environment: The relationship between social justice and the quality of the urban environment, *Urban Planning Knowledge*, Volume 8, Number 3: 24-1. [10.22124/upk.2025.27041.1934](https://doi.org/10.22124/upk.2025.27041.1934) [In Persian]
- Anabastani, Ali Akbar; Sheikhi, Parnian. (2024). Analysis of key drivers affecting citizen participation in urban environmental protection with a futures research approach (case study: Shahrekord), *Urban Environmental Policy* Year 4, No. 3: 18-1. [10.30495/juepd.2023.1987114.1205](https://doi.org/10.30495/juepd.2023.1987114.1205) [In Persian]
- Asadpour, Ahdieh; Entezari, Ali; Ahmadi-Ahanak, Kazem. (2018). Formal and Informal Social Participation and Factors Affecting It (Case Study: Amol County). *Applied Sociology*, Volume 29, Number 3: 67-86. [10.22108/jas.2017.102093.1065](https://doi.org/10.22108/jas.2017.102093.1065) [In Persian]
- Bachmann. Pamela L. & Luisa E. Delgado & Victor H. Marin, 2007. "Analysis of the citizen's participation concept used by local decision makers: the case of the Aysen watershed in southern Chile," *International Journal of Sustainable Development*, Inderscience Enterprises Ltd, vol. 10(3), pages 251-266. [10.1504/IJSD.2007.017646](https://doi.org/10.1504/IJSD.2007.017646)
- Badach . J, Dymnicka.. Małgorzata. (2017). Concept of ‘Good Urban Governance’ and Its Application in Sustainable Urban Planning. *IOP Conference Series Materials Science and Engineering* 245(8):082017. [10.1088/1757-899X/245/8/082017](https://doi.org/10.1088/1757-899X/245/8/082017)
- Breuskin. Isabelle. (2012). Social Capital and Governmental Institutions. *Living Reviews In Democracy*. 1-11. Most recent version available at <http://www.livingreviews.org/lrd-2012-1>
- Cai, T, Dong, M, Chen, K, & Gong, T (2022). Methods of participating power spot market bidding and settlement for renewable energy systems. *Energy Reports*, Elsevier <https://doi.org/10.1016/j.egyr.2022.05.291>
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research Design Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. In SAGE Publications, Inc (5th ed.).
- Dassat, Farnaz; Khajeh Nouri, Bijan. (2019). Investigating the relationship between sociological factors and environmental behavior of Shiraz citizens, *Applied Sociology*, Volume 4, Number 30: 35-58. [10.22108/jas.2019.114197.1567](https://doi.org/10.22108/jas.2019.114197.1567) [In Persian]
- Dehzad Rostami, Fawzia; Salehi Omran, Ebrahim; Salehi, Sadegh (2019). Environmental Education Needs of Undergraduate Students in Industrial Management and Industrial Engineering, *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 9(2): 23-42. [10.30473/ee.2021.7535](https://doi.org/10.30473/ee.2021.7535) [In Persian]
- Frantzeskaki, N., McPhearson, T., Collier, M. J., Kendal, D., Bulkeley, H., Dumitru, A., Walsh, C., Noble, K., Van Wyk, E., Ordóñez, C., & Oke, C. (2019). Nature-based solutions for urban climate change adaptation: Linking

- science, policy, and practice communities for evidence-based decision-making. *Bioscience*, 69(6), 455–466. doi.org/10.1093/biosci/biz042
- Gholizadeh Shavoon, Seyedeh Fatemeh; Dehghan, Hossein; Norouzi, Feizollah (2021). The relationship between virtual social networks and willingness to participate in environmental protection (case study of Tehran citizens over 15 years old), *Journal of Intercultural Studies*, No. 49: 133-156. [10.1001.1.17358663.1400.16.49.5.9](https://doi.org/10.1001.1.17358663.1400.16.49.5.9) [In Persian]
- Gholizadeh Shavoon, Seyedeh Fatemeh; Norouzi, Feiz-Allah; Dehghan, Hossein. (2021). Willingness to participate in environmental protection and factors affecting it (Case study: Tehran citizens born in the 80s and 50s), *Urban Sociological Studies*, Volume 11, Issue 40: 176-206. [10.30495/uss.2021.689601](https://doi.org/10.30495/uss.2021.689601) [In Persian]
- Huq, N, Renaud, F, & Sebesvari, Z. (2013). Ecosystem based adaptation (EBA) to climate change—Integrating actions to sustainable adaptation. In *Impacts World 2013: International Conference on Climate Change Effects* (pp.151–164). Potsdam Institute for Climate Impact Research.
- Irfan, M, Zhao, ZY, Rehman, A, Ozturk, I, & Li, H (2021). Consumers' intention-based influence factors of renewable energy adoption in Pakistan: a structural equation modeling approach. *Environmental Science and ...*, Springer, <https://doi.org/10.1007/s11356-020-10504-w> [10.1007/s11356-020-10504-w](https://doi.org/10.1007/s11356-020-10504-w)
- Jannah, M (2023). HKI. Impact of Environmental Education Kit on Students' Environmental Literacy., repository.ar-raniry.ac.id, <https://repository.ar-raniry.ac.id/id/eprint/28568/>
- Kargar Shourki, Hedayat and Baladi, Elham and Haddadian, Mahdieh Al-Sadat (2007). Green Government in Iran: Current Status and Future Prospects, A Strategic Look at the Factors and Obstacles to the Success of Implementing the Green Government Program, First Conference on Environmental Systems Planning and Management Engineering, Tehran. <https://civilica.com/doc/50963> [In Persian]
- Kazem Yassi, Ghalib Munem (2022). The role of the government in internal conflicts regarding the environment, Master's thesis, Public Law, University of Religions and Sects, Faculty of Law. [In Persian]
- Kazemi Andrian, Mohammad Hossein; Pirbabaei, Mohammad Taghi; Keynejad, Mohammad Ali. (2023). Analysis of Neoliberal Policies in the Urban Environment, *Safe City*, Volume 6, Number 2: 1-16. [10.22034/ispdrc.2023.2003167.1031](https://doi.org/10.22034/ispdrc.2023.2003167.1031) [In Persian]
- Kiss, B, Sekulova, F, Hörschelmann, K, & ... (2022). Citizen participation in the governance of nature- based solutions. *Environmental Policy*, Wiley Online Library : 247-272. <https://doi.org/10.1002/eet.1987>
- Lahijanian, Akram al-Molouk; Shia Beiki, Shadi. (2021). Investigating the obstacles and bottlenecks of neighborhood management in the sustainability of the urban environment of Tehran, *Sustainability, Development and Environment*, Year 2, No. 6: 85-95. [In Persian]

- Maes, J., & Jacobs, S. (2015). Nature-based solutions for Europe's sustainable development. *Conservation Letters*, 10(1), 121–124. [10.1111/conl.12216](https://doi.org/10.1111/conl.12216)
- Maiello, A., Christovão, A. C., Nogueira de Paiva Britto, A. L., & Frey, M. (2012). Public participation for urban sustainability: investigating relations among citizens, the environment and institutions – an ethnographic study. *Local Environment*, 18(2), 167–183. <https://doi.org/10.1080/13549839.2012.729566>
- Manjab, Mohammad Reza; Sayadi, Mohammad Kazem; Farsiad, Mohammad Javad (2021). The impact of government intervention on competition between green and non-green supply chains with the aim of social welfare management, *Industrial Studies Management*, Volume 19, No. 63: 51-83. <https://doi.org/10.22054/jims.2021.54873.2535> [In Persian]
- Maradin, D (2021). Advantages and disadvantages of renewable energy sources utilization. *International Journal of Energy Economics and Policy*, zbw.eu, <https://www.zbw.eu/econis-archiv/bitstream/11159/7697/1/1771636475>
- Muganyi, Tadiwanashe, Linnan Yan , Hua-ping Sun(2021). Green finance, fintech and environmental protection: Evidence from China, *Environmental Science and Ecotechnology*, Volume 7, July 2021, 100107 <https://doi.org/10.1016/j.e.se.2021.100107>
- Nikkhah, Hedayatollah; Zahirinia, Mostafa; Agha-Mollaei, Sahar. (2019). The Role of Citizens in Facing Environmental Crises, *Iranian Social Issues Review*, Volume 11, Issue 1: 311-342. [10.22059/ijsp.2020.79239](https://doi.org/10.22059/ijsp.2020.79239) [In Persian]
- Salamatian, Dorna; Mirfardi, Asghar; Fahili, Mansour; Ahmadi, Ali Yar. (2021). Sociological analysis of the relationship between environmental citizenship and social capital and socio-economic status among residents aged 18 and over in Shiraz. *Socio-Cultural Development Studies*, Volume 10, Issue 3: 43-65. <http://journals.sabz.ac.ir/scds/article-1-1419-fa.html> [In Persian]
- Salehi, Sadegh; Imam Gholi, Loghman (2012). Cultural Capital and Environmental Behaviors; A Case Study of Kurdistan Province. *Quarterly Journal of the Iranian Association for Cultural and Communication Studies*, 28, 120-91. <https://sid.ir/paper/118207/fa> [In Persian]
- Sedaghat Nouri, Hossein. (2015). Policy research on citizen participatory paradigms in urban environmental management, *Urban Management*, No. 38: 273-299. <http://ijurm.imo.org.ir/article-1-436-fa.html> [In Persian]
- Shahnouri, Masoumeh; Mohammadi-Shalmani, Mahshid; Piroi, Shiva. (2018). Investigating factors affecting participation in environmental protection, environmental management and sustainable development, Volume 1: 4-1. <https://sid.ir/paper/516857/fa> [In Persian]
- Shateri, Parvaneh; Salehi, Sadegh; Sharifi, Mansour; Mohseni, Reza Ali. (2021). A sociological study of the motivations for participation in environmental non-governmental organizations in Tehran: Presenting a grounded theory, *Environmental Sciences Quarterly*, Volume 19, Issue 1: 69-88. [10.52547/envs.30853](https://doi.org/10.52547/envs.30853) [In Persian]

- Soares, J, Miguel, I, Venâncio, C, Lopes, I, & ... (2021). Public views on plastic pollution: Knowledge, perceived impacts, and pro-environmental behaviours. *Journal of hazardous ...*, Elsevier, <https://doi.org/10.1016/j.jhazmat.2021.125227>
- Sreelekha. D, Sheeja. S. (2022). Significance of Building Social Capital: A Theoretical Analysis. 2 *IJSDR* | Volume 7 Issue 5: 258- 261. <https://www.ijrti.org/papers/IJRTI2205043>

COPYRIGHTS

© 2023 by the authors. Licensee Sociological Urban Studies. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

